

Ludmiła Romaszczenko

NA POGRANICZU KULTURY UKRAIŃSKIEJ I POLSKIEJ – ROSTYSŁAW RADYSZEWSKI

SŁOWA KLUCZOWE

Rostysław Radyszewski; polonistyka; stosunki polsko-ukraińskie; literaturoznawstwo

Rostysław Radyszewski to postać znana zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie. Jest doktorem filologii, profesorem, członkiem korespondentem Narodowej Akademii Nauk (NAN) Ukrainy, członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, kierownikiem Katedry Polonistyki Wydziału Filologii Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, dyrektorem Międzynarodowej Szkoły Studiów Ukraińskich NAN Ukrainy, wreszcie – czołowym badaczem w Instytucie Literatury im. Tarasa Szewczenki.

Na początku mojej kariery naukowej, kiedy odbywałam kurs literatury dziecięcej, natknęłam się na książkę z utworami dla dzieci Ołeksandra Ołesia *Wszystko wokół zieleni*, opracowaną przez Rostysława Piotrowicza Radyszewskiego. Nie przypuszczałam wtedy, że za trzy dekady napiszę artykuł przybliżający sylwetkę tego utalentowanego naukowca o wielowymiarowej osobowości. O jego warsztacie z uznaniem wypowiedział się Ołeksandr Astafew – historyk literatury, komparatysta, poeta, tłumacz na język ukraiński twórczości Adama Mickiewicza, Leopolda Staffa, Bolesława Leśmiana i Juliana Tuwima. Z podziwem pisał on

---

Ludmiła Romaszczenko – prof. dr hab., Czerkaski Uniwersytet Narodowy im. Bohdana Chmielnickiego, Bulwar Szewczenki 81, 18031 Czerkasy (Ukraina), <https://orcid.org/0000-0001-7567-9511>; e-mail: lirom5@ukr.net

o wszechstronności zainteresowań Radyszewskiego, jego imponującej pracowitości, niewyczerpanej energii w podejmowaniu wyzwań naukowych, umiejętności uniwersalizowania poruszanych zagadnień. Wspomniane cechy sprawiły, że widział w Radyszewskim osobowość na miarę „przedstawicieli zachodniego renesansu” (Astafiew 2018: 6–7).

Biografia przyszłego naukowca wydaje się typowa dla jego pokolenia. Radyszewski urodził się 28 marca 1948 roku we wsi Bucharów, leżącej w powiecie ostrogskim, w obwodzie rówieńskim (jest więc krajanem autorki tekstu, także pochodzącej z tego obwodu). Wykształcenie średnie uzyskał w rodzinnej wiosce, sąsiednich Michałkowcach i Buhryniu. Później (1968–1970) odbył służbę wojskową, a po jej zakończeniu ukończył studia na Wydziale Sławistyki Wydziału Filologicznego Kijowskiego Uniwersytetu Państwowego.

Mała ojczyzna Rostysława Piotrowicza Radyszewskiego ma wspaniałe tradycje historyczne i kulturowe, warto więc słów kilka powiedzieć na ten temat. Tu, w Ostrogu, na przełomie XVI i XVII wieku powstał słynny ośrodek kulturalno-oświatowy – Akademia Ostrogska, założona przez księcia Konstantego Wasyla Ostrogskiego, jednego z największych ówczesnych magnatów wołyńskich, słynnego filantropa i polityka, potomka Włodzimierza Światosławowicza, zagozrałego obrońcy prawosławia. Pierwszy rektor Akademii, naukowiec i pisarz Gerasim Smotrycki w wierszu *Zobacz te znaki chwalebnego księcia...* podnosił zasługi magnata, porównując go do cesarza rzymskiego Konstantyna Wielkiego. Ten ostatni, według legendy, po zobaczeniu znaku krzyża z napisem: *In hoc signo vinces* („Pod tym znakiem zwyciężysz”), nawrócił się na chrześcijaństwo.

W Akademii Ostrogskiej studiował słynny przywódca kozacko-chłopski Seweryn Nalewajko, który zajął zaszczytne miejsce w panteonie bohaterów historii Ukrainy. Jego dzieje inspirowały wielu twórców dawnych i współczesnych (dramaty *Car Naliwaj* Pantelejmona Kulisza i *Seweryn Nalewajko* Spiridiona Czerkasenki, niedokończony wiersz Konstantego Rylejewa *Spowiedź Nalewajki*, powieści: *Nalewajko* autorstwa Iwana Le i *Seweryn Nalewajko* Witalija Kułakowskiego, a także Mykoły Wingranowskiego *Seweryn Nalewajko*). Narodowe dziedzictwo, bogate tradycje kulturowe i historyczne stanowiły ważny twórczy impuls dla Radyszewskiego, który niejednokrotnie będzie podejmował refleksje na ich temat.

Wśród licznych dociekań badacza poczesne miejsce zajmują studia polskie i porównawcze. Karierę naukową rozpoczął już jako student. Zainicjowała ją praca *Polonizmy w twórczości Iwana Franki: ich kompozycja, cel, zastosowania stylistyczne* (1971), oparta na dziele *Opowieści Borysławskie*. Została ona oceniona jako „doskonała, z wyróżnieniem”.

Znaczący dla budowania świata wartości oraz osobowości naukowej Radyszewskiego był rok 1974. Wówczas Ministerstwo Oświaty Ukraińskiej SRR

skierowało go na roczne studia na Uniwersytet Warszawski. Na każdym kroku mógł wtedy obcować z kulturą polską. Przepiękna Warszawa z jej kościołami, muzeami, Alejami Ujazdowskimi, Łazienkami króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, starówką, przy której wznosi się kolumna Zygmunta i stoi Zamek Królewski – wszystko to wpłynęło na zainteresowania badawcze bohatera oraz sposób kreowania narracji o literaturze i jej wartościach.

Młodego człowieka zachwycał Nowy Świat, ulica, przy której znajduje się Polska Akademia Nauk. Wielokrotnie zatrzymywał się przed pomnikiem światowej sławy astronoma Mikołaja Kopernika, podziwiał wnętrza Kościoła Św. Krzyża, w którym spoczywa serce Fryderyka Chopina. Z pewnością nie mógł także nie odwiedzić pobliskiego Saloniku Chopinów (oddział Muzeum Fryderyka Chopina w latach 1960–2014; obecnie nieczynny). Wielkie wrażenie zrobiła na nim (podobnie jak niegdyś na piszącej te słowa) opowieść przewodnika o żołnierzach wyrzucających z okna pałacu Zamoyskich (w odwecie za zamach na namiestnika Królestwa Polskiego) fortepian jednego z najwybitniejszych polskich kompozytorów, który należał wówczas do jego siostry (ten akt wandalizmu skłonił Cypriana Norwida do napisania wiersza *Fortepian Szopena*, nawiązującego do niezapomnianej wizyty w mieszkaniu pianisty w Paryżu).

Rekonstruując warszawskie peregrynacje Radyszewskiego, założyć można, że odwiedził on również jedno z najstarszych sanktuariów w Warszawie – Bazylikę św. Jana Chrzciciela. Tu znajduje się sarkofag ze szczątkami noblisty Henryka Sienkiewicza, którego prochy sprowadzono do kraju w 1924 roku i złożono obok grobu pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Gabriela Narutowicza. Narracja o dziejach sarkofagu (jego zniszczeniu przez wandalów i odrestaurowaniu po II wojnie światowej) – symbolu wielkości polskiej kultury – wywarła silny wpływ na adepta badań naukowych (autorka artykułu w podobny sposób doświadczała wielkości katedry; tożsame odczucia towarzyszyły jej, gdy poznawała dramatyczną przeszłość). Niosła bowiem przekonanie o znaczeniu tradycji i pamięci w kształtowaniu tożsamości narodu, o czym niejednokrotnie przekonywał kardynał Stefan Wyszyński, też tu pochowany.

Wrażenia z Warszawy sprawiły, że serce Radyszewskiego należało nie tylko do kultury ukraińskiej, ale i polskiej, którą postanowił poznać jak najlepiej. Uznać można, że pobyt w stolicy Polski pomógł młodemu człowiekowi precyzować własne priorytety naukowe, ustalić krąg zainteresowań, ukształtować sposoby mówienia o literaturze i jej wartościach¹.

---

¹ Autorka podziela uczucia badacza, doznawała ich bowiem podczas regularnych wyjazdów do stolicy Polski oraz jako stypendysta Kasy im. Józefa Mianowskiego. Jej kierunki i zainteresowania badawcze również w Warszawie przybrały konkretną postać.

Już w latach studenckich Radyszewski starał się zaistnieć jako badacz literatury ukraińskiej i polskiej. W 1974 roku przeprowadził ze słynnym pisarzem *science fiction* Stanisławem Lemem wywiad zatytułowany *Ważne tematy, wysokie wymagania*, który ukazał się w dziewiątym numerze magazynu „Wiedza i Praca” (Radyszewski 1974). W tym samym roku młody naukowiec przygotował pracę *Łesia Ukrainka i Młoda Polska* na międzynarodową studencką konferencję naukową w Krakowie, w której wzięli udział przedstawiciele 42 krajów. Tutaj otrzymał nagrodę honorową – Dyplom II stopnia, przyznany mu przez wybitnego badacza polskiego modernizmu, Kazimierza Wykę. W dwa lata później wspomniany szkic, zatytułowany *Łesia Ukrainka a literatura Młodej Polski* ukazał się w „Procedurach Konferencji Studenckiej” (Radyszewski 1976).

Zainteresowania studenckie przekształciły się wkrótce w pierwsze poważne badania naukowe. Po ukończeniu Kijowskiego Uniwersytetu Państwowego w 1975 roku Radyszewski rozpoczął studia podyplomowe na Wydziale Historii Literatury Ukraińskiej, wybierając temat swojej pracy doktorskiej – *Łesia Ukrainka i literatura polska*. Opiekunem naukowym została prof. Halyna Sydorenko, a stałym konsultantem – znany sławista, prof. Hryhorij Werwes. Wagę ustaleń naukowych Radyszewskiego doceniono, a doktorant wygrał konkurs młodych naukowców i został odznaczony medalem Akademii Nauk Ukraińskiej SRR (1978).

Obrona rozprawy odbyła się we wrześniu 1979 roku. Wyniki badań zostały częściowo zawarte w monografii *Iskry jedności. W kwestii międzynarodowych motywów dzieła Lesi Ukrainki* (Radyszewski 1983). Ta debiutancka dysertacja jest do dziś zaskakująco aktualna. Autor dokonał w niej komparatystycznego zestawienia tekstów autorki *Pieśni lasu* z utworami Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego, Marii Konopnickiej, Adama Asnyka, Stanisława Przybyszewskiego, Stefana Żeromskiego, Wacława Sieroszewskiego, Stanisława Kaspiąza, Janisława Kaspi i Wysława Kaspi. W tej pracy o charakterze interdyscyplinarnym młody naukowiec badał oryginalność i wielowektorowość ukraińsko-polskiego dialogu kulturowego.

Kolejnym etapem rozwoju naukowego Radyszewskiego stała się książka *Juliusz Słowacki. Życie i twórczość* (Radyszewski 1985). Wybór tematu badań nie był przypadkowy. I nie tylko dlatego, że Słowacki, podobnie jak Mickiewicz, to „olbrzym polskiej kultury” (nie bez powodu wieszczowie odnaleźli wieczny odpoczynek na Wawelu w leżących obok siebie biało-czarnych sarkofagach). Radyszewskiego przyciągnęły dwie kwestie: pierwszą z nich było zainteresowanie Słowackiego dziejami kultury i historii Ukrainy, właściwe dla „szkoły ukraińskiej” w literaturze polskiej, której poeta był przedstawicielem. Badacz akcentował także powinowactwo duchowe reprezentantów grupy literackiej, którzy zmuszeni

byli do tułaczki po świecie. Ich wspólną cechą stanowiła ponadto – nieustannie podkreślana przez Radyszewskiego – tęsknota za ojczyzną i krajem lat dziecięcych. Wątki tematyczne stanowiły podstawę organizacji refleksji o 12 tekstach Słowackiego, w których dominował element ukraiński (choć uczony jest przekonany, że motywy ukraińskie rozproszone są we wszystkich utworach pisarza).

Drugie źródło inspiracji miało podłoże autobiograficzne, dało bowiem możliwość śledzenia dziejów macierzystej uczelni, co wiązało się z miejscem urodzenia artysty – Krzemieńcem, zwanym „Wołyńskim Atenami” i pełniącym funkcję edukacyjnej oraz kulturalnej stolicy regionu. Znajdująca się w mieście instytucja kulturalna – początkowo szkoła braterska, później gimnazjum, a następnie liceum, które w latach trzydziestych XIX wieku zostało przeniesione do Kijowa, gdzie powstał Uniwersytet św. Włodzimierza – dała podwaliny Kijowskiemu Uniwersytetowi Narodowemu im. Tarasa Szewczenki, *alma mater* Radyszewskiego. To całkiem naturalne, że badacz jest stałym uczestnikiem corocznych (odbywających się od 2006 roku) międzynarodowych forów literacko-artystycznych „Dialog Dwoch Kultur”, które skupiają setki naukowców, pisarzy, artystów, muzealników z wielu krajów (Ukraina, Polska, Białoruś, Rosja, Wielka Brytania, Szwajcaria, Grecja, Francja, Mołdawia). Wśród organizatorów są Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu, Instytut Studiów Politycznych PAN, Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” oraz Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku. Patronat nad wydarzeniem objęli: Ministerstwo Kultury Ukrainy, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz Konsulat Generalny RP w Łucku.

Zainteresowania mediewistyczne Radyszewski zamknął w czterech publikacjach polskojęzycznych. Jedną z nich była, opatrzona wstępem i zredagowana przez badacza, praca *Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini* (Wągilewicz 1996) Jana Dalibora Wągilewicza (Iwana Wahylewicza). Radyszewski nie tylko udostępnił czytelnikom dzieło uznawane za ukoronowanie działalności naukowej i edukacyjnej jego autora, lecz także umożliwił im poznanie sylwetki ukraińskiego bohatera – współtwórcy (obok Markiana Szaszkiwicza i Jakiwa Hołowackiego) grupy literackiej „Ruska Trójca”². Literaturoznawca zaprezentował działania pisarza, jednego z „przebudzonych”, propagatora idei odrębności, dla którego wzorem i źródłem inspiracji – co podkreślał w komentarzu – stały się prace wybitnych uczonych świata słowiańskiego: Pavola Šafárika i Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego. Podkreślić należy prekursorski

---

² Była to ukraińska grupa społeczno-kulturalna założona w 1832 roku we Lwowie. Jej celem stanowiło zbieranie folkloru, szerzenie oświaty, udostępnianie dzieł popularnonaukowych w imię wzniosłej idei odrodzenia narodowego w Galicji. Istotną zasługą „Ruskiej Trójcy” było wydanie almanachu *Syrenka Dniestru* (1837), który zapoczątkował narodziny literatury ukraińskiej (zob. Mokry 1997).

charakter omawianego przedsięwzięcia: książka pojawiła się w momencie, gdy znaczna część prac Wahylewicza była rozproszona w czasopiśmie ukraińskich, polskich, czeskich i rosyjskich, a większość jego pism w języku polskim pozostawała w rękopisach rozsianych po archiwach i bibliotekach różnych miast: Lwowa, Kijowa, Sankt Petersburga, Moskwy, Wrocławia, Pragi.

Za kamień milowy w dorobku Radyszewskiego uznać należy dwie polskojęzyczne książki: *Poezja polskojęzyczna na Ukrainie w XVII wieku* (Radyszewski 1996a) oraz *Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część I. Monografia* (Radyszewski 1996b). Literaturoznawca zaprezentował w nich rolę czynnika polskiego w kształtowaniu się literatury ukraińskiej, omówił recepcję poezji Jana Kochanowskiego, zarysował problem sarmackiej rycerskości w poezji przełomu renesansu i baroku. Zaprezentował także twórczość plejady pisarzy pogranicza ukraińsko-polskiego, nieznanych lub mało znanych czytelnikom ukraińskim (i polskim). Na wyróżnienie zasługuje rozdział poświęcony poezji panegirycznej czasów hetmana Iwana Mazepy – jednemu z najpowszechniejszych gatunków stylu barokowego.

Oprócz wspomnianych dzieł warto przywołać jeszcze zbiór *Roksołański Parnas. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część druga. Antologia* (Roksołański... 1998). Zawiera on teksty uznanych i zapomnianych pisarzy (Andrzeja Rymszy, Józefa Wereszczyńskiego, Melecjusza Smotryckiego, Tomasza Jewlewicza, Filipa Orłyka, Teofana Prokopowicza i wielu innych), pochodzące z okresu wskazanego tytułem i opatrzone komentarzami.

Problematykę barokowej poezji panegirycznej Radyszewski szerzej rozwija w książce, której współautorem jest Wołodimir Swerbyguz: *Iwan Mazepa w wymiarze sarmacko-roksołańskim baroku* (Radyszewski, Swerbyguz 2006). W rozprawie po raz pierwszy gruntownej analizie filologicznej poddano nie tylko panegiryki, lecz także materiały archiwalne, starodruki i epistolografię, co pozwoliło odtworzyć obraz Mazepy w kontekście jego epoki. Był to ważny zabieg, umożliwił bowiem prezentację człowieka, którego działania budzą liczne kontrowersje i wywołują sprzeczne oceny.

Iwan Mazepa należy do postaci archetypowych: jest bohaterem wielu dawnych i współczesnych utworów (nie tylko autorów ukraińskich), zróżnicowanych pod względem gatunkowym i stylistycznym. Pisarze polscy interesowali się hetmanem przede wszystkim ze względu na rodzime akcenty w jego biografii: Mazepa z Rzeczpospolitą związał się w młodym wieku – pełnił wtedy funkcję paza na dworze króla Jana Kazimierza. Pierwszy polskojęzyczny utwór o Mazepie to *Pułtawa* (Muśnicki 1803), wzór „poezji heroicznej” (Bentkowski 1982: 482), autorstwa Nikodema Muśnickiego – wieloletniego profesora kolegium jezuitów w Połocku, poety, dramaturga, historyka i teologa. Podtytuł utworu „poema epiczne” wskazuje na

jego specyfikę gatunkową. Wzorowany na eposie antycznej, „poemat jest odzwierciedleniem estetycznych podstaw poetyki klasycznej” (Kleiner, Maciąg 1974: 201), reprezentowanych w twórczości polskich pisarzy doby oświecenia.

Najpełniej jednak obraz Mazepy zaistniał w literaturze romantycznej, zwłaszcza w dramacie: niezwykle koleje losów hetmana fascynowały twórców i pozostawały w zgodzie z założeniami estetycznymi epoki. Celem egzemplifikacji przywołajmy krótki poemat liryczno-epicki Józefa Bohdana Zaleskiego *Dumka Mazepy*³ (1824), tragedię poetycką i jednocześnie najwybitniejsze dzieło polskiego *mazepiana*, czyli *Mazepę* (1834, 1839) Juliusza Słowackiego, napisaną białym wierszem pięcioaktową tragedię *Mazepa* (1870) Witolda Bogdanki oraz powieść *Hetman Mazepa* (1893) Franciszka Rawity-Gawrońskiego. Uznać zatem można, że zainteresowanie badawcze Radyszewskiego tą postacią (choć dość niejednoznaczne) jest całkiem naturalne i wynika zarówno z bogatej literatury, jak też zainteresowań badacza.

W kolejnej książce, *Pogranicze ukraińsko-polskie: sarmatyzm, barok, dialog kultur* (Radyszewski 2009b), badacz rozszerza zakres dotychczas poruszanych problemów związanych z literaturą baroku. Uwagę czytelników zwrócić może z pewnością rzetelna prezentacja dynamicznych interakcji literatury ukraińskiej i polskiej w średniowieczu. Autor wypukła ogólne cechy poezji barokowej (hedonizm, teatralność, iluzjonizm, złożone metafory, syntezę świata realnego i fantastycznego, zespolenie wątków antycznych i chrześcijańskich, „uczoność” i egzotykę). W kontekst tych rozważań wpisuje uwagi na temat twórczości Iwana Maksymowicza, Iwana Wieliczkowskiego, Stefana Jaworskiego. Oprócz prozy oratoryjnej Antoniego Radywiłowskiego, Joanki Galiatowskiego, Łazara Baranowicza, interpretuje prace polemiczne (hagiografie, kroniki Hryhorija Grabianki i Samuela Wieliczki).

Dodajmy, że zainteresowania Radyszewskiego wspomnianymi postaciami nie są odosobnione. Ich działalność stanowi kanwę wielu utworów współczesnej ukraińskiej prozy historycznej. Nie sposób omówić wszystkich, przywołajmy więc ważniejsze. W powieści Ołeksiego Pakhucz’ego *Juras Chmielniczenko*, która opowiada o trudnym dla Ukrainy okresie Ruiny⁴, występują biskup Czernihowa Łazarz Baranowicz, rektor kolegium, archimandryta klasztoru braterskiego

³ Autorka dokonała pierwszego tłumaczenia tego tekstu na język ukraiński (zob. Romaszczenko 2002: 192–197).

⁴ Ruina – termin stosowany w ukraińskich badaniach historycznych na określenie okresu w historii Hetmanatu datowanego od śmierci Bohdana Chmielnickiego w 1657 roku do wyboru na hetmana Iwana Mazepę w roku 1687. Okres ten charakteryzował się postępującym upadkiem autonomicznych rządów, zwiększającą się anarchią, wojną domową, interwencjami państw sąsiednich. Okres ten podsumowuje ludowe powiedzenie: „ВІД БОГДАНА ДО ІВАНА НЕ БУЛО ГЕТЬМАНА” („Od Bohdana do Iwana nie było hetmana”).

Eugeniusz Galiatowski, archimandryta peczerski Innocenty Gizel i metropolita Anastazy Tukalski-Nielubowicz. Działania duchownych wykraczają poza życie kościelne, są oni bowiem zaniepokojeni postępującą anarchią, wojną domową, protekcją Moskwy oraz bojarską arbitralnością. Odwołanie pisarza do Eugeniusza Galiatowskiego wynika najwyraźniej z faktu, że był on chyba najwybitniejszym przedstawicielem piśmiennictwa kaznodziejskiego, które służyło obronie samych podstaw prawosławia, a kwestie wiary stanowiły jeden z ważniejszych fundamentów walki wyzwoleniczej narodu ukraińskiego. Nie trzeba przypominać, że Galiatowski to typowy scholastyk, a jednak, według Serhija Jefremowa, musiał dotyczyć „palących problemów dnia, zbliżając się do dziennikarskich relacji z bieżących wydarzeń” jako „człowiek, który głęboko bierze sobie do serca wydarzenia otaczającego życia” (Jefremow 1995: 148). Jednocześnie powieść przedstawia Łazarza Baranowicza, zwolennika autonomii i skutecznego dyplomata, który w tym czasie ingerował w stosunki polityczne i nie wahał się bronić wolności Ukrainy przed władcami Moskwy, o czym świadczą jego dokonania dziennikarskie.

Skarb hetmana, powieść Jurija Muszketyka o czasach Pawła Połubotka, przynosi niejednoznaczny, dynamiczny obraz słynnego kaznodziei, profesora Akademii Kijowsko-Mohylańskiej Teofana Prokopowicza. Jako autor wybitnych jak na swoje czasy kursów retoryki i poetyki, dramatu historycznego *Władimir*, gloryfikującego wprowadzenie chrześcijaństwa w Rosji (utwór został zadedykowany Piotrowi I i Mazepie – „dobroczyńcy i patronowi” Akademii), oraz twórca epoki w dramacie ukraińskim, stał się „czołowym ideologiem reform Piotra I, zmierzających do sekularyzacji i centralizacji społeczeństwa” (Subtelny 1992: 179). Jego adwersarzem był Stefan Jaworski – także poeta i filozof, który w przeciwieństwie do Prokopowicza potępił (w większości alegorycznie) sposób życia króla, jego arbitralność i rozpustę oraz fiskalizm, będący dobrze płatnym rzemiosłem. Ale jednocześnie, zajmując najwyższe stanowisko w rosyjskiej Cerkwi, przeciwstawiając się protestantyzmowi i nie aprobując Piotrowych reform, Jaworski pozostał „poetą laurowym”, „również doświadczonym dworzaninem” (Jefremow 1995: 163), umiejącym zdobyć łaskę na dworze cara.

W opowiadaniu-dyskusji *Dzień ostatni* Walery Szewczuk – jeden z najwybitniejszych znawców literatury barokowej, tłumacz starodruków – zaprezentował wizerunek kozackiego kronikarza Samuela Wieliczki, który służył ojczyźnie nie tylko mieczem, ale i piórem. Twórca pisał: „Czas na kolejną broń – długopis. Pole bitew powinno być kartką papieru [...]” (Szewczuk 1992: 38).

Szewczuk, podobnie jak bohater jego opowieści, stara się we własnej twórczości uświadomić znaczenie pamięci historycznej. Z jego inicjatywy odbyło się w Baturynie zebranie terenowe kierowanego przez niego Klubu Związku Kronikarzy, w celu uczczenia pamięci Wieliczki. Na ścianach domu Wasilija

Kochubeja w Baturynie pojawiła się tablica pamiątkowa, a do ekspozycji w miejscowym muzeum włączono nazwisko kozackiego kronikarza. Dzięki staraniom Szewczuka odnaleziono ślady pałacu Kochubeja, miejsce kozackiego kościoła i cmentarza, na którym prawdopodobnie pochowany został Wieliczko.

To nie przypadek, że wskazaliśmy tak szerokie paralele, ponieważ pisarze ukraińscy w dziedzinie beletrystyki i Rostysław Radyszewski na niwie nauki w równym stopniu odwołują się do przedstawicieli kultury duchowej, gromadzących pamięć minionych wieków oraz intelektualne doświadczenie ludu.

Kolejnym ważnym obszarem aktywności Radyszewskiego są prace translatorskie. Barokową syntezę Melecjusza Smotryckiego *Trenos, czyli lament jedynej świętej powszechnej apostołskiej wschodniej Cerkwi* (Smotrycki 2015) Radyszewski przetłumaczył ze staropolskiego, opracował i wydał. Podkreślić należy, że jest to pierwszy kompletny ukraiński przekład tego wybitnego zabytku literatury polemicznej wczesnego baroku. Publikacja zawiera tekst polski dostosowany do wymagań współczesnej ortografii, jego wersję ukraińską, przedmowę, słownik najczęściej używanych pojęć, terminów i nazw geograficznych (tj. nomenklaturę, indeksy leksykalne, przedmiotowe i geograficzne), informacje o cytowanych autorach oraz nazwiska osób zaangażowanych w przygotowanie książki (redaktorów, konsultantów, recenzentów).

W przedmowie do *Trenos...* Radyszewski nakreślił szeroki obraz relacji prawosławno-katolickich w XVI i XVII wieku, zwrócił uwagę na funkcję poetyckiego wizerunku Matki Kościoła oraz omówił historyczne znaczenie działania wielu ludzi (kleroika Ostroga, Gerasima Smotryckiego, Jana Dymitra Solikowskiego, Jana Jurkowskiego, Szymona Starowolskiego). Ponadto badacz podkreślił retoryczny charakter dzieła, charakteryzując bogaty arsenał środków językowych właściwych dla poetyki baroku.

Za ważne dokonanie Radyszewskiego uznać należy przekład *Lithos* Piotra Mohyły (Mohyla 2018), metropolity Kijowa, Galicji i całej Rusi, działacza kościelnego, politycznego i kulturalno-oświatowego, reformatora oświaty ukraińskiej (*Lithos abo Kamień z procy prawdy cerkwie [...] prawosławnej ruskiej na skruszenie [...] paszkwiłu od Kassiana Sakowicza [...]*; pierwsze wydanie tego dzieła w języku staropolskim ukazało się w drukarni Ławry Kijowsko-Peczerskiej w 1644 roku). Badacz przygotował obszerne objaśnienia i przedmowę, w której przedstawił życie autora na tle ważnych wydarzeń epoki, m.in. przybliżył walki dwóch przeciwstawnych stronnictw działających wśród duchowieństwa: unickiego i dyzunickiego. Generalnie Radyszewski docenia wielopłaszczyznową działalność metropolity, jego wkład w rozwój oświaty i funkcjonowanie prawosławia. Nie wspomina jednak o kłopotliwych czasami sprawach w życiorysie bohatera (przemilcza jego trudne stosunki z duchowieństwem i świeckimi, surowe traktowanie oponentów itp.),

jednocześnie odrzucając podejrzania o skłonność Mohyły do zjednoczenia z unitami. Dodać trzeba, że przekład Radyszewskiego jest pierwszym ukraińskim wydaniem tego dzieła.

Zbiór artykułów naukowych *Studia polonistyczne i komparatystyczne* (Radyszewski 2009c) koncentruje się przede wszystkim na funkcjonowaniu „szkoły ukraińskiej” w polskiej literaturze. Radyszewski rzeczowo omawia społeczno-polityczne i artystyczno-literackie przyczyny jej powstania oraz charakteryzuje trzy nurty kreowania mitu Ukrainy: szlachecki realizowany przez Antoniego Malczewskiego, hajdamacki wpisany w dokonania Seweryna Goszczyńskiego oraz arkadyjski, kozacki widoczny w utworach Józefa Bohdana Zaleskiego. Podkreślić należy rzetelność badacza widoczną w omówieniu rozmaitych tendencji stylistycznych polskiego romantyzmu, precyzję w przybliżaniu jego recepcji w literaturze ukraińskiej oraz szeroką prezentację przeobrażeń twórczości pisarzy ukraińskich (Tarasa Szewczenki, Iwana Franki, Łesi Ukrainki, Maksyma Rylskiego). W swoich rozważaniach literaturoznawca uwzględni kontekst ideologiczno-estetyczny i filozoficzny. Podejmuje również analizę dzieł polskich romantyków (Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego i innych). W polu zainteresowań Radyszewskiego znajdują się także dzieła Jarosława Iwaszkiewicza, Stanisława Lema, Zbigniewa Dominio, Stanisława Myslińskiego, Władysława Reymonta oraz Czesława Miłosza.

O zainteresowaniu badacza „szkołą ukraińską” i dokonaniach jej przedstawicieli, które wciąż przyciągają głębią myśli i sposobami artystycznego obrazowania, świadczy antologia *Polscy romantycy „szkoły ukraińskiej”: Antoni Malczewski, Seweryn Goszczyński, Józef Bohdan Zaleski (Polscy... 2009)*, zawierająca teksty w oryginale oraz ich tłumaczenia. Radyszewski dał się tu po raz kolejny poznać jako redaktor i wydawca oraz autor wnikliwego artykułu wprowadzającego *Poezja „szkoły ukraińskiej” polskiego romantyzmu*. Temu samemu problemowi poświęcona została fundamentalna monografia literaturoznawcy *Szkoła ukraińska w polskim romantyzmie. Zjawisko pogranicza* (Radyszewski 2018b).

Przypomnijmy również, że Radyszewski napisał przedmowę do książki Włodzimierza Hnatiuka *Ukraińsko-polska literatura prawego brzegu. Prace wybrane* (Hnatiuk 2008). Wybór artykułów, którego dokonał, pozwala czytelnikowi zapoznać się z problemami estetycznego i stylistycznego zróżnicowania szkoły ukraińskiej.

Inna książka Radyszewskiego, *Pisarze polscy – laureaci Nagrody Nobla*, ma charakter podręcznika (Radyszewski 2009a). Po przedmowie, zawierającej informacje ogólne, autor w ciekawy sposób przedstawił sylwetkę twórców oraz zamieścił fragmenty ich dzieł. Publikację otwiera erudycyjny, literacki portret

autora *Quo vadis* – pierwszego polskiego noblisty, który otrzymał nagrodę za całokształt twórczości.

Publikacja *Literacka diaspora Szewczenki i polski odbiór Tarasa Szewczenki* (Radyszewski 2011) – owoc głębokiej pasji badawczej Radyszewskiego – ma wielkie znaczenie poznawcze i ogólnokulturowe. W książce tej literaturoznawca śledzi przejście od „kultu Szewczenki” do „naukowych studiów o Szewczence”, prowadzonych przez Leonida Bileckiego, Pawła Zajcewa, Bohdana Łepkiego i Dmytra Doroszenkę, którzy położyli podwaliny pod tekstologię Szewczenki i stworzyli teorię jego tekstu. Autor szczegółowo przybliża dokonania Bohdana Krawcowa, Jarosława-Bohdana Rudnyckiego, Jewhena Małaniuka, Wiktora Petrowa, Dmytra Doncowa i Iwana Ogienki. Prezentuje również twórczość polskich pisarzy. Przywołuje *Noc Tarasową – powieść z dziejów historii Ukrainy w 1624 roku* (1841) Zenona Leonarda Fiska (pseudonim literacki Tadeusza Padalicy), nawiązującego do wiersza Szewczenki o takim samym tytule (oba teksty ukazały się niemal w tym samym czasie), czy wiersz *Hajdamacy* w tłumaczeniu Leonarda Sowińskiego, które wywołało ostry sprzeciw polskiej publiczności literackiej. Wspomina ponadto Gwidona Battaglię, Konstantyna Antoniego Blachowskiego, Leona Wasilewskiego, Mariana Zdziechowskiego i innych. Dużo uwagi poświęca studium Stefana Kozaka (wybitnego badacza polskiego i ukraińskiego), interpretującego twórczość Szewczenki w związku z polskim i europejskim ruchem wyzwoleniczym w kontekście słowiańskim, a także nacechowanym filozoficzną i artystyczną głębią dokonaniom polskiego eseisty, krytyka i tłumacza Jerzego Andrzejewskiego.

Wśród prac poświęconych literaturze pogranicza ukraińsko-polskiego należy wymienić monografię *Jurij Kosacz: literatura głosem narodu* (Radyszewski 2019b). Literaturoznawca koncentruje uwagę na dość złożonej biografii bohatera, przypominającej „mękę” Grigorija Mielechowa z powieści *Cichy Don* laureata Nagrody Nobla, Michaiła Szołochowa. Wiele mówi o proteuszowej naturze światopoglądu Kosacza, co skutkowało zmianą przez niego obozów politycznych („zygzaki losu”).

Trzeba podkreślić nowatorstwo tej monografii. Radyszewski jako pierwszy w tak szerokim stopniu przybliży różnorodne i wieloaspektowe pisarstwo Kosacza, na które składa się ponad 30 publikacji, w tym powieści, opowiadania, zbiory poezji, broszury, dramaty, eseje, artykuły i tłumaczenia. Badacz szeroko omawia różnorodne czynniki, które złożyły się na niedocenianie twórczości pisarza zapomnianego do tego stopnia, iż wskazuje się nawet różne daty jego narodzin i śmierci. Zalicza do nich m.in. niedostępność dzieł, które pozostają rozproszone w czasopiśmie bądź też ukazywały się jedynie na rynkach zagranicznych. Za drugi powód monografista uznaje kierowane pod adresem Kosacza

oskarżenia o współpracę z sowieckimi służbami specjalnymi. Trzeci łączy natomiast z przywiązaniem twórcy do idei socjalistycznej, zespalanej z kultem idei narodowej, ukraińskiej. Niepokój badaczy budziły bowiem – zdaniem Radyszewskiego – słowa listu pisanego w 1956 roku w Nowym Jorku, gdzie Kosacz przebywał na emigracji, do przyjaciela z Kijowa: „Nie interesuje mnie życie osobiste i nie myślę o nim. Myślę o swojej pracy, o naszym narodzie i o sprawie socjalizmu dla całej ludzkości... Niczego w życiu nie żałuję, żyłem dla Ukrainy i dla literatury ukraińskiej” (Pawłyčko 1983).

Monografista wielokrotnie zaznacza na kartach swojej dysertacji związek twórczości Kosacza z orientacją narodową, przy jednoczesnej umiejętności podkreślania paneuropejskich wartości duchowych Ukrainy. Wyróżnia dwa okresy twórczości artysty.

Pierwszy (1920–1949) obejmuje opowiadania: *Czarna dama*, *Uroczą Ukrainą*, *Klub Ariadny*, *Trzynasta para*; *Słońce w Czyhyrynii*, *Głucha dama*; powieści: *Rubikon Chmielnickiego*, *Dzień gniewu*, *Eneasz i życie innych*; zbiory poezji: *Czerlen*, *Chwila z Mistrzem*; utwory historyczne (*Wieczór u Razumowskiego*), tragedię *Akcja Jurija Zwycięski* i inne. Dominantę wspomnianych prac – w opinii literaturoznawcy – stanowią: a) wątek historyczny (Ukraina widziana jest z dystansu właściwego dla środowiska emigracyjnego); b) wpływy różnych nurtów literatur europejskich (baroku, egzystencjalizmu, ekspresjonizmu) na kształtowanie rodzimej kultury; c) chęć wkomponowania literatury ukraińskiej w kontekst światowy.

Do cech charakterystycznych dla drugiego okresu twórczości Kosacza (1949–1990) Radyszewski zalicza: symboliczną kolorystykę, pogłębiony rys psychologiczny postaci, filozoficzną perspektywę ujmowania świata, ucieśnienie kulturowego i społeczno-politycznego ideału ukraińskiej przestrzeni narodowej (tomiki poezji *Noce Manhattanu*, *Lato nad Delaware*, zbiór opowiadań *Zły los w Maracaibo*, opowiadanie *Swan Constellation*, powieść *Mistress of Pontus*). Badacz dowodzi także, że wpisana we wspomniane teksty wizja Ukrainy wyrasta ze wspomnień autora z podróży do ojczyzny, wzbogaconych emigracyjnymi refleksjami.

W końcowych rozdziałach monografii Radyszewski analizuje twórczość poetycką pisarza i jego esej *Na straży narodu*. Dzięki staraniom badacza ostatnia z wymienionych pozycji ujrzała światło dzienne. Poprzedza ją rzetelny wstęp autorstwa literaturoznawcy (Kosacz 2017).

Innym aspektem aktywności Rostysława Radyszewskiego jest przekład literacki. Autor stara się skrupulatnie przekazać sens, myśli i uczucia wyrażone w formach innego języka za pomocą swojego ojczystego, czyli nadać im nową postać, ale zachować wrażenie, jakie wywołuje oryginał, jego funkcję estetyczną. Wachlarz zainteresowań przekładowych jest niezwykle szeroki: Radyszewski tłumaczył barokowe utwory poetyckie i prozatorskie około 20 autorów (wymie-

nić można nazwiska takie, jak Teodozjusz Baewski, Łazarz Baranowicz, Józef Wereszczyński, Piotr Mohyła, Marcin Paszkowski, Melecjusz Smotrycki, Piotr Terseński, Filip Orlyk i inni).

Warto przywołać w tym miejscu także tłumaczenia utworów przedstawicieli „szkoły ukraińskiej” polskiego romantyzmu (Józefa Bohdana Zaleskiego, Juliusza Słowackiego), a także Władimira Wysockiego, Stanisława Trembeckiego, Lwa Węglińskiego, Apolla Korzeniowskiego, Tomasza Padury. Dzieła tych pisarzy były wielokrotnie tłumaczone na język ukraiński, ale – co należy podkreślić – propozycja Radyszewskiego odznacza się znaczącą kulturą filologiczną i poetyckim talentem.

W przekładzie Radyszewskiego ukazały się również dzieła polskich noblistów, którzy wzniesli się na wyżyny ideałów humanizmu (Władysława Stanisława Reymonta, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej). Lista tłumaczeń byłaby niepełna, gdyby nie wspomnieć o tekstach Leopolda Staffa i Jarosława Iwaszkiewicza.

Wspomniane przekłady są błyskotliwe, odznaczają się mistrzostwem ujęcia, ciekawymi rozwiązaniami artystycznymi. Podkreślić należy sprawność warsztatową i bogactwo języka. Translator stara się – trzeba przyznać: z dużym powodzeniem – jak najdokładniej odtworzyć strukturę leksykalną i cechy składniowe oryginału.

Los obdarzył Radyszewskiego także talentem poetyckim. Na niwie artystycznej dał się poznać jako autor utworów, które niekiedy zespałał z muzyką własnego autorstwa (obecnie dostępnych jest siedem płyt CD z piosenkami opartymi na jego słowach, a czasem na muzyce). Teksty te charakteryzują się głębią refleksji egzystencjalnych i szczerością uczuć, na koncertach⁵ wykonuje je sam autor oraz inni znani artyści ukraińscy. Dodać warto, że miłość do pieśni ukraińskiej Radyszewski odziedziczył po najdroższej osobie – matce. Nie bez powodu pierwszy zbiór nazwał *Pieśniami serca matki* (Radyszewski 2006a). Przywołać trzeba także inne dokonania twórcy: *Melodie serca* (Radyszewski 2006b) oraz *Dusza odpowiada piosenkami* (Radyszewski 2018a).

W prezentacji dokonań Radyszewskiego nie można pominąć jego działalności wydawniczej. Badacz nieustannie i na wielu obszarach dba o to, by książka jako fenomen kulturowy (nawet w dobie technologii cyfrowej) stanowiła istotny element życia współczesnego człowieka, skłaniała go do pracy myśli i uczuć. Realizuje tym samym wskazanie Iwana Franki, który pisał:

Książki – jak morska głębina:
Kto zanurzy się w nich do dna,
Ten, choć trudu zakosztuje,
Prawdziwe perły znajduje.

(Franko 2008: 116)

---

⁵ Autorka miała okazję uczestniczyć w niektórych.

W dorobku wydawniczym uczonego jest seria Kijowskich Studiów Polonistycznych, zainicjowana w roku 1999. Obecnie liczy już ona 36 tomów (w 40 woluminach). Prace wydawane pod tym szyldem dotyczą współczesnej polonistyki i komparatystyki. Znalazły się tu (oprócz zbiorów artykułów i materiałów konferencyjnych) także kolekcje tematyczne *Adam Mickiewicz i Ukraina* (1999), *Juliusz Słowacki i Ukraina* (2000), *Jarosław Iwaszkiewicz i Ukraina* (2001), książki Włodzimierza Hnatiuka *Ukraińsko-polska literatura prawego brzegu* (2008), Rostysława Radyszewskiego *Pisarze polscy – laureaci Nagrody Nobla* (2009), Stanisława Uljasza *Literatura kresowa – pogranicze literatury* (2012), Józefa Ignacego Kraszewskiego *Dialogi z Ukrainą* (2012), *Wybrane prace z literaturoznawstwa i folkloru* Juliana Maślanki (2013), trzytomowe wydanie *Recepcji twórczości Tarasa Szewczenki w Polsce* (2014), *Inny świat ludzkiej nadziei* Bohdana Burdeja (2015) i inne. Wspólną cechą wspomnianych publikacji jest pielęgnowanie międzykulturowości w studiach polonistycznych i ukraińskich.

Radyszewski zaangażowany był również w powstanie w 1999 roku Biblioteki Literatury Polskiej. W jej ramach ukazały się: *Poezja Juliusza Słowackiego* (1999), *Poezja Jarosława Iwaszkiewicza* (2000), *Dzwony polskiej lutni. Antologia* (2001), *Polscy romantycy „szkoły ukraińskiej”: Antoni Malmczewski, Seweryn Goszczyński, Józef Bohdan Zaleski* (2009), *Poezja wybrana po ukraińsku* Lwa Węglińskiego (2011, t. 1), *Dzieła wybrane* Tomasa Padury (2012), *Wiersze. Piosenki. Satyra* Władimira Wysockiego (2012), *Sofiówka. Wiersz* Stanisława Trembeckiego (2015), *Polska i Moskwa* Apolla Korzeniowskiego (2015), *Wieża* Jarosława Iwaszkiewicza (2017, przełożył Dmytro Pawłyyczko).

Z inicjatywy Radyszewskiego powstała również, wydawana od 2002 roku, seria *Studia z Badań Ukraińskich*. Pod jej auspicjami czytającej publiczności zaferowano m.in. następujące pozycje: *Chrześcijaństwo – romantyczny mesjanizm – nowoczesność* (2011) oraz *Szewczenkoznawstwo i komparatystyka* Stefana Kozaka (2012), *Literacka diaspora Szewczenki i polski odbiór Tarasa Szewczenki* Rostysława Radyszewskiego (2011), *Rosja jako strażnik „Słowian”* Tadeusza Stanisława Grabowskiego (2016), *Na straży narodu* Jurija Kosacza (2017), *Język, folklor, literatura pogranicza polsko-ukraińskiego* Michała Łesiowa (2017), *Studia ukraińskie* Mariana Jakóbca (2017), *Mitopoetyka Grupy Nowojorskiej* Tadeusza Karabowicza (2017).

„Pierwszy raz drukowany – literackie palimpsesty” to również inicjatywa Radyszewskiego, pochodząca z 2002 roku. W jej ramach światło dzienne ujrzały: *Dzieła w dwóch tomach* Ołeksandra Ołesia (2011), *Dzieła w trzech tomach* Wasyla Koroliwa-Starego (2012, t. 1), *Dzieła wybrane w dwóch tomach* Antina Pawluka (2012, t. 1), *Taras Szewczenko* Leonida Biłeckiego (2013, t. 1–3), *Dzieła*

literackie Oresta Zilinskiego (2013), *Prace w dwóch tomach* Mychajła Obidnego (2013, t. 1), sześciotomowa *Diaspora Szewczenki* (2018).

Słów kilka wypada powiedzieć o Radyszewskim jako niestrudzonym organizatorze rozmaitych wydarzeń o charakterze naukowym. Z jego inicjatywy odbyło się 15 prestiżowych międzynarodowych konferencji naukowych. Celem egzemplifikacji przywołajmy kilka spośród tych znaczących dokonań: „Europejski wymiar polonistyki ukraińskiej” (2007), „Biuletyn Polsko-Ukraiński: Dialog Kultur” (2010), „Tradycja – nowoczesność granicy: pisanie, edukacja, historia” (2015), „Iwan Franko a kultura polska” (2016), „Emigracja niepodległościowa ukraińska i polska w wieku XX: tradycje – osobowości – idee – retoryka” (2018), „Współpraca naukowa humanistów ukraińskich i polskich. Historia – idee – projekty” (2019).

Rację trzeba przyznać tym, którzy mówią o szkole naukowej Rostysława Radyszewskiego, ponieważ pod jego kierownictwem obroniono 33 doktoraty i 10 rozpraw habilitacyjnych. Badacz jest autorem ponad 400 publikacji, z których 15 to monografie. Od 1999 roku kieruje Międzynarodową Szkołą Studiów Ukraińskich Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, której działalność ma na celu analizę cech ukraińskości w diasporze, badanie zachowań samoidentyfikacyjnych Ukraińców na świecie oraz rozwijanie współpracy z międzynarodowymi instytucjami naukowymi w celu prowadzenia wspólnych badań z zakresu ukrainistyki, polonistyki i sławistyki.

Postawę literaturoznawcy trafnie podsumowuje Ołeksander Astafiew, który pisze:

Wielowymiarowy talent Rostysława Radyszewskiego jako uczonego, krytyka literackiego, tłumacza, poety-śpiewaka, wydawcy i redaktora, działacza społecznego, organizatora nauki, wychowawcy młodszego pokolenia nie sprowadza się do łączenia wiedzy z różnych dyscyplin i erudycyjnego spojrzenia. Oczywiście, jego twórczość ma rozmaite źródła, łączy różne szkoły i style, niemniej jednak swą działalność podporządkowuje on nadrzędnym celom – ideałom humanistycznym i nadziei w zwycięstwo dobra nad złem. Podobnie jak wszyscy wielcy naukowcy i pisarze, stara się zrozumieć sprzeczność ludzkiej cywilizacji, pragnie udowodnić, że zasadniczo postęp jest dobry i wierzy w ostateczne zwycięstwo humanizmu. Znalazł się na szczycie, z którego spogląda na bieg dziejów człowieka i kontempluje otchłań nierozwiązanych problemów, bo najtrudniejszą rzeczą w naszym życiu jest wychowanie człowieka, nowego człowieka (Astafiew 2018: 195).

PS.

Na zakończenie należy dodać, że Radyszewski nie zaprzestał swojej aktywności badawczej, nieustannie podejmuje nowe poszukiwania naukowe i wyzwania twórcze. Jego pracowitość jest imponująca, czego dowodzi monumentalne wydanie

Esej z historii literatury polskiej. Podręcznik w dwóch tomach. (Radyszewski 2019a). W chwili pisania tego tekstu ukazało się kolejne dzieło encyklopedyczne, *Recepcja twórczości Łesi Ukrainki w Polsce* (Radyszewski 2021).

Jako krytyk literacki i niezwykła, wielowymiarowa osobowość, Rostysław Radyszewski jest niestrudzonym organizatorem i propagatorem polonistyki na Ukrainie. Warto dodać, że w trakcie przygotowywania artykułu do druku literaturoznawca otrzymał tytuł akademika Narodowej Akademii Nauk Ukrainy.

BIBLIOGRAFIA

- Astafiew Oleksandr.** 2018. *Na górze, wśród otchłani.* W: Rostysław Radyszewski. *Indeks bibliograficzny z okazji 70. rocznicy urodzin.* Kijów: Talkom. S. 1–62.
- Bentkowski Feliks.** 1982. *Historia literatury polskiej.* Warszawa: Drukarnia Józefa Zawadzkiego.
- Franko Iwan.** 2008. *Wybór poezji.* Oprac. Florian Nieuważny. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Hnatiuk Włodzimierz.** 2008. *Ukraińsko-polska literatura prawego brzegu. Prace wybrane.* Przedm. Rostysław Radyszewski. Kijów: MP „Łesia”.
- Jefmow Serhij.** 1995. *Historia literatury ukraińskiej.* Kijów: Femina.
- Kleiner Juliusz, Maciąg Włodzimierz.** 1974. *Zarys dziejów literatury polskiej.* Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kosacz Jurij.** 2017. *Na straży narodu.* Red. i przedm. Rostysław Radyszewski. Kijów: Talkom.
- Mohyla Piotr.** 2018. *Lithos abo Kamień z procy prawdy cerkwie [...] prawosławnej ruskiej na skruszenie [...] paszkwilu od Kassiana Sakowicza [...].* Przeł. Rostysław Radyszewski. Kijów: Talkom.
- Mokry Włodzimierz.** 1997. „Ruska Trójca”: karta z dziejów życia literackiego Ukraińców w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Muśnicki Nikodem.** 1803. *Putawa: poema epiczne.* Połock: w Drukarni Coll. Societas Jesu.
- Pawlyczko Dmytro.** 1983. *Nad głębią: artykuły i przemówienia literacko-krytyczne.* Kijów: Radianskij Pismiennik.
- Polscy romantycy „szkoły ukraińskiej”: Antoni Malczewski, Seweryn Goszczyński, Józef Bohdan Zaleski.* 2009. Oprac. Rostysław Radyszewski. Kijów: MP „Łesia”.
- Radyszewski Rostysław.** 1974. *Ważne tematy, wysokie wymagania* [wywiad ze Stanisławem Lemem]. „Wiedza i Praca”, nr 9.
- Radyszewski Rostysław.** 1976. *Łesia Ukrainka a literatura Młodej Polski.* Kraków: „Procedury Konferencji Studenckiej”.

Radyszewski Rostysław. 1983. *Iskry jedności. W kwestii międzynarodowych motywów dzieła Lesi Ukrainki*. Kijów: Dnipro.

Radyszewski Rostysław. 1985. *Juliusz Słowacki. Życie i twórczość*. Kijów: Dnipro.

Radyszewski Rostysław. 1996a. *Poezja polskojęzyczna na Ukrainie w XVII wieku*. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Radyszewski Rostysław. 1996b. *Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część I. Monografia*. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Radyszewski Rostysław. 2006a. *Pieśni serca matki*. Kijów: Proswita.

Radyszewski Rostysław. 2006b. *Melodie serca*. Kijów: Proswita.

Radyszewski Rostysław. 2009a. *Pisarze polscy – laureaci Nagrody Nobla*. Kijów: MP „Łesia”.

Radyszewski Rostysław. 2009b. *Pogranicze ukraińsko-polskie: sarmatyzm, barok, dialog kultur*. Kijów: MP „Łesia”.

Radyszewski Rostysław. 2009c. *Studia polonistyczne i komparatystyczne*. Kijów: MP „Łesia”.

Radyszewski Rostysław. 2011. *Literacka diaspora Szewczenki i polski odbiór Tarasa Szewczenki*. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław. 2018a. *Dusza odpowiada piosenkami*. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław. 2018b. *Szkoła ukraińska w polskim romantyzmie. Zjawisko pogranicza*. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław. 2019a. *Esej z historii literatury polskiej. Podręcznik w dwóch tomach*. T. 1–2. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław. 2019b. *Jurij Kosacz: literatura głosem narodu*. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław. 2021. *Recepcja twórczości Lesi Ukrainki w Polsce*. Kijów: Talkom.

Radyszewski Rostysław, Swerbyguz Wołodymyr. 2006. *Iwan Mazepa w wymiarze sarmacko-roksolańskim baroku*. Kijów: Proswita.

Roksołański Parnas. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część druga. Antologia. 1998. Wybrał i oprac. Rostysław Radyszewski. Kraków: Wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk.

Romaszczenko Ludmiła. 2002. *Polska дума o Mazepie*. „Język i Literatura Ukraińska w Szkołach Średnich, Gimnazjach, Liceach i Szkołach Wyższych”, nr 2. S. 192–197.

Smotrycki Melecjusz. 2015. *Trenos, czyli lament jedynej świętej powszechnej apostołskiej wschodniej Cerkwi*. Przeł., oprac. i wydał Rostysław Radyszewski. Kijów: Talkom.

Subtelny Orest. 1992. *Ukraina: Historia*. Przeł. z ang. Jurij Szewczuk. Kijów: Lybid.

Szewczuk Walery. 1992. *Ostatni dzień*. „Starożytności Kijowa”, nr 3. S. 30–46.

Wagilewicz Jan Dalibór. 1996. *Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini*. Oprac. Rostysław Radyszewski. Przemyśl: Południowo-Wschodni Instytut Naukowy.

Lyudmyla Romashchenko

ON THE BORDER OF THE UKRAINIAN AND POLISH CULTURES
– ROSTYSŁAW RADYSZEWSKI

(abstract)

Rostysław Radyszewski is well-known both in Poland and Ukraine. He is a doctor of philology, professor, a correspondent member of the Ukrainian National Academy of Sciences, a member of the Polish Academy of Learning, and the head of the Department of Polish Studies at the Faculty of Philology of the Kiev National University. The article presents his most important works and monographs and mostly focuses Radyszewski's contribution to Polish studies and his work that aimed to foster Polish-Ukrainian relations.

KEYWORDS

Rostysław Radyszewski; Polish studies; Polish-Ukrainian relations; literary studies